

**Færder
nasjonalpark**

ST INFO 19/21 d
Arkivsak: 2021/266
Saksbeh: A.Sjømæling
Møtedato: 30.11.21
Notatdato: 22.11.21

Rammer og opplegg for Statsforvalteren og verneområdestyrer – innmelding av behov for midler til tiltak i verneområder og SNO-ressurser i verneområder 2022

Miljødirektoratets årlige brev om rutiner for innmelding av behov for midler til tiltak og behov for SNO ressurser i verneområdet. Vedlagt brevet er også «strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-20252.

Vurdering

Rammene gir praktiske retningslinjer for søknad. Strategien gir rammer for prioriterte søknadsposter. Forvaltningsplanen og Besøksstrategien for Færder nasjonalpark vil være styringsdokumenter for søknad om tiltak.

Anbefaling

Tas til etterretning

Alle Statsforvaltere
Alle nasjonalpark- og verneområdestyrer

Trondheim, 16.11.2021

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2021/13025

Saksbehandler:
Vibeke Husby

Rammer og opplegg for Statsforvalteren og verneområdestyrer - innmelding av behov for midler til tiltak i verneområder og SNO-ressurser i verneområder - 2022

Elektronisk søknadssenter (ESS) skal benyttes for innmelding av behov for midler til tiltak i verneområder. Frist for innmelding er 10. januar 2022. Innmeldingen skal bygge på planleggingsmøter mellom Statsforvalteren/verneområdestyrer og SNO lokalt. Prioritering av oppsynsinnsats fra SNO skal inngå i møtene. Kommuner med delegert forvaltningsmyndighet skal inviteres til planleggingsmøtene hos Statsforvalteren.

1. Post 1420.31 – Midler til tiltak i verneområder

Forutsetninger for og prioriteringer av tiltak

Målet for bruken av tiltaksmidlene er at naturtilstanden i verneområdene opprettholdes og bedres. Miljødirektoratet legger *Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder* til grunn for tildeling av midler, se vedlegg 1. Prioriteringene i strategien skal også følges ved innmelding av tiltak.

Alle tiltak skal kostnadsberegnes og gis unik prioritering. Alle innmeldte tiltak skal være i tråd med godkjent forvaltnings- eller skjøtselsplan, besøksstrategi eller andre relevante styringsdokumenter. Tiltaksplaner i FPNV (forvaltningsplan på nett) er koblet til søknadskjema i ESS. Disse tiltaksplanene åpnes i ESS, og FPNV-tiltak velges direkte inn i søknadsskjemaet.

Midler til kartlegginger og andre nødvendige utredninger som er direkte knyttet til tiltak, kan tildeles over tiltaksposten.

Statsforvalteren har ansvar for å kontakte kommuner med forvaltningsmyndighet for mindre verneområder for å registrere behov for tiltaksmidler. Innmeldte behov skal samordnes og prioriteres av Statsforvalteren i dialog med kommunene og inngå i den samlede prioriterte bestillingen.

Pågående skjøtseltiltak

For Statsforvalteren kan det søkes om en ramme på inntil kr. 500 000 per fylke for pågående skjøtseltiltak. Dersom behovet skulle overstige tildelt ramme, må overskytende tiltak spesifiseres som egne tiltak i ESS. Tiltak der SNO er økonomisk ansvarlig, meldes inn som enkelttiltak i ESS, og ikke som del av en ramme.

Fremmede arter

For bekjempelse av mink, rynkerose og stillehavsøsters er det utarbeidet handlingsplaner (DN-rapport 5-2011, DN-rapport 2013-1 og Rapport M-588, 2016). Prioriteringer gitt i handlingsplanene skal følges ved innmelding av behov for midler til slike tiltak, og metodene som er gjengitt i planene skal benyttes.

Som et ledd i implementeringen av Tiltaksplan for bekjempelse av skadelige fremmede organismer (2019-2024), har Miljødirektoratet fulgt opp tiltak nr. 25 i tiltaksplanen: "Øke kunnskapen om skadelige fremmede organismer i de omkringliggende arealene til verneområder". Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) har levert kartdata <https://arccg.is/aiqW> for et utvalg av karplanter som utgjør en stor risiko for verneverdiene. Vi gjør oppmerksom på at datasettet ikke gir noen fullstendig oversikt over fremmede karplanter i nærheten av verneområder. Kriteriesettet for utvalget og hvilke arter som er inkludert i kartfila, vil snarlig bli lagt på FM-nett.

Bruk av datasettet kan gi en mer helhetlig og kostnadseffektiv tilnærming til bekjempelse, og vi oppfordrer forvaltningsmyndigheten til å melde inn behov for midler til tiltak både i verneområder (post 1420.31) og utenfor verneområder (post 1420.21) der forekomstene kan ses i sammenheng og bør bekjempes samtidig. Miljødirektoratet vil ved tildeling av midler kunne prioritere tiltaket over begge budsjettposter hvis det i innmeldingen er opplyst om at det er søkt over begge poster.

Ved minkbekjempelse kan fellingsinstruksen kun tas i bruk av tjenesteytere som er kontraktert av SNO.

Informasjonstiltak

Alle informasjonstiltak som iverksettes skal være i henhold til merkevaren Norges nasjonalparker og være forankret i en besøksstrategi. For verneområder forvaltet av verneområdestyrer og for verneområder med status som Ramsarområde, skal besøksstrategier sendes til Miljødirektoratet for faglig godkjenning. Alle henvendelser knyttet til merkevare rettes til merkevare@miljodir.no.

Områder som har eller tåler mye besøk, områder som har særlig sårbare naturverdier (med behov for kanalisering av ferdsel), samt bynære områder skal prioriteres ved utarbeidelse av besøksstrategier.

Informasjonstiltak i prioriterte områder meldes inn via ESS. Statsforvalteren må samordne og gjøre en prioritering av forslag om informasjonstiltak fra kommuner med delegert forvaltningsmyndighet.

For Statsforvalteren vil det for 2022 bli avsatt en ramme på kr. 500 000 per fylke til informasjonstiltak m.m. Dersom Statsforvalterens behov skulle overstige tildelt ramme, må overskytende tiltak

spesifiseres som egne tiltak i ESS. Informasjonstiltak som SNO skal være økonomisk ansvarlig for, meldes uansett inn som enkelttiltak i ESS.

Verneskilt og skiltstenger

Totalt behov for antall verneskilt, underskilt og skiltstenger meldes inn sammen med de andre tiltakene i ESS. Det skal benyttes en egen linje for skilt og en annen for stenger, og respektive antall og type skilt/stenger oppgis i merknadsfeltet.

Retningslinjene for bruk av verneskilt er justert, og det er utviklet et opplegg for å ta i bruk underskilt med spesiell lokal tilpasning. Retningslinjene og mer informasjon om verneskilt finner du under fanen "Sørge for fysiske tiltak og tilrettelegging i verneområdet", her:

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/vernet-natur/myndigheter/oversikt-over-forvaltningsmyndighetenes-ansvar-for-verneomrader/>

Verneskilt, underskilt og skiltstenger til verneskiltene kan nå bestilles via en felles bestillingsløsning fra vår leverandør Reklameservice AS: <https://miljodir.reklameservice.no/>. Bestillingsløsningen krever innlogging, og passordet er *miljodirektoratet*. Se eget notat om festeanordninger for verneskilt (vedlegg 2).

2. Innmeldinger av diverse andre behov

Driftsmidler til verneområdestyrer

Verneområdestyrene skal melde inn ønske om driftsmidler over post 1420.21 i ESS. Nærmere informasjon om hva det kan søkes om finnes i veiledningen til søknadsskjemaet i ESS under "Bestillingsdialog", "Behovsinnmelding statsforvalteren".

Forvaltningsplaner og bevaringsmål

Alle nye forvaltningsplaner, samt planer som er i oppstartsfasen, skal utarbeides i det nettbaserte FPNV-systemet. Behov for midler til forvaltningsplaner skal meldes inn i ESS.

Det legges stor vekt på effektmåling av tiltak, og vi oppfordrer forvaltningsmyndigheten til å etablere bevaringsmål i NatStat - Naturstatus for verneområder, som er utviklet for dette formålet. Se informasjonsskriv for fremgangsmåte og nærmere detaljer her: [Etablere bevaringsmål i NatStat \(fm-nett.no\)](#)

Ferdselstellere

Behov for Miljødirektoratets elektroniske ferdselstellere meldes inn i ESS. Det skal meldes inn både behov for å kunne beholde tellere som allerede er i bruk og behov for nye tellere. Behovet må begrunnes da det erfaringsvis er stor etterspørsel etter tellere. SNO eller en av SNOs tjenesteytere skal bistå ved utsetting og innrapportering av koordinater, stedsnavn og innlegging i basen. Behov for personalressurser i felt for oppsetting og drift, meldes inn i SNOs bestillingsskjema. I kostnadsfeltet skrives kr. 1.

Marint søppel

Det er en egen tilskuddspost (post 71) som omhandler marin forsøpling. Statsforvalteren vil her kunne oppfordre frivillige og ideelle organisasjoner og stiftelser, private bedrifter, selvstendige kommunale og interkommunale selskaper og samarbeidsorganer til å søke for å få til et samarbeid om rydding innenfor de kystnære verneområdene. Minstesummen det kan søkes om over denne ordningen er kr. 300.000. Behov for midler til mindre tiltak knyttet til rydding av marint søppel i verneområder kan meldes inn i ESS over post 31.

3. Planleggingsmøter for verneområdearbeid

Fra i år av vil planleggingsmøtene med Statsforvalteren (tidligere omtalt som bestillingsmøter) kun omhandle verneområdearbeid slik som det gjøres i planleggingsmøtene med nasjonalpark- og verneområdestyrer. Møtene skal sikre god dialog og forutsigbarhet i verneområdearbeidet med hensyn til prioritering av oppsynsinnsetts, gjennomføring av tiltak og overvåking (bevaringsmål) som SNO kan utføre.

På møtet i november/desember skal det rapporteres på årets arbeid og diskuteres utfordringer og behov for kommende år. SNO er selv ansvarlig for planlegging, prioriteringer og økonomi for gjennomføring og rapportering av tilsyns- og kontrolloppgaver. Det er viktig at forvaltningsmyndigheten drøfter faglige utfordringer og tilsynsbehov med SNO og kommer med innspill til prioriteringer av tilsynsvirksomheten for kommende år. Forvaltningsmyndighetene kan i tillegg ha behov for å få utført feltoppgaver som registreringsarbeid, bevaringsmål eller tiltak i verneområder (restaurerings-, skjøtsels- eller tilretteleggingstiltak). Behov for slike tiltak fra SNO drøftes i møtet. Dette gjelder også tiltak knyttet til Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021-2025) og eventuelle andre oppgaver knyttet til restaurering av natur.

Behov for personalressurser sendes SNO til postmottak@miljodir.no på vedlagte skjema (vedlegg 3), som er nytt av året. Det samme skjemaet skal brukes for både store og små verneområder. **FRIST: 10. januar 2022.** SNO vil avstemme disse oppgavene opp mot andre pålagte oppgaver, samt kapasitet og kompetanse.

Opgaver knyttet til registrering og skjøtsel av kulturminner må avklares med regional kulturminnemyndighet før de meldes inn til SNO-lokalt. Dette er for å kunne vurdere muligheten for å samkjøre ønskede tiltak.

For tilsynsoppdrag i verneområder forvaltet av Statsforvalteren, ønskes det at fylkets «Skjema tilsynsbehov i verneområdene» brukes som grunnlag og at aktivitetsomfanget diskuteres og eventuelt justeres.

4. Elektronisk søknadssenter (ESS)

Elektronisk søknadssenter (ESS) vil være klar for innmelding av søknader på budsjettpost 1420.31 f.o.m. 22. november 2021.

Behov for tiltaksmidler skal meldes inn med netto beløp, det vil si uten merverdiavgift. Den regnskapsmessige håndteringen ved bokføring av merverdiavgift, omtales i Rundskriv

R-116 fra Finansdepartementet.

Innmeldingen skal være forvaltningsmyndighetenes prioriterte liste over tiltak som planlegges gjennomført i 2022.

Tiltaksmidlene vil bli tildelt i hovedtildelingen i februar 2022. Dersom det skulle bli behov for supplerende tildelinger knyttet til uforutsette utgifter, meldes behov inn på e-post, se adresser under.

Når verneområdestyrer melder inn behov for tiltaksmidler, skal "søker" legges inn med navnet på verneområdestyret. Annen innlegging vanskeliggjør søkefunksjon og statistikk.

Det må være klart hvem som skal være økonomisk ansvarlig for de ulike tiltakene når de legges inn i ESS. Dette lar seg ikke lett endre etter tildeling av midler.

Dersom klimatiske forhold, som frossen mark eller andre faktorer, gjør at enkelttiltak bør realiseres før midler formelt blir tildelt, må tiltaket forhåndsklareres med Miljødirektoratet, ved:

- Vibeke Husby (vibeke.husby@miljodir.no) for verneområder forvaltet av Statsforvalteren og av kommuner med delegert forvaltningsmyndighet
- Olav Nord-Varhaug (olav.nord-varhaug@miljodir.no) for verneområder forvaltet av verneområdestyrer

Forhåndsklaringen forutsetter at tiltaket er høyt prioritert i bestillingen. De aktuelle tiltakene legges *både* inn med prioritering i ESS og formidles i egen e-post.

Frist for forvaltningsmyndigheten for innmelding i ESS og for bestilling av SNO-ressurs er **10. januar 2022**.

Elektronisk søknadssenter <https://soknadssenter.miljodirektoratet.no/>

5. Rapportering

Rapporteringen av mer-/mindreforbruk skal skje i forbindelse med rapport pr. 31. aug. 2022, økonomirapportering pr 1. november og Endelig årsrapport (EÅR) pr. 31. des. 2022. Samtidig med EÅR skal det i 2022 rapporteres på enkelttiltak finansiert over post 1420.31 via ESS. Manglende rapportering kan få konsekvenser for senere tildelinger.

Planlagte tiltak som ikke blir realisert, rapporteres fortløpende til Miljødirektoratet. Det vil da bli frigjort tiltaksmidler som kan komme andre verneområder til gode.

Vedlegg

1. Strategi for bruk av tiltaksmidler 2020-2025
2. Notat om festeanordninger for verneskilt
3. Skjema for innspill om ønsket SNO-ressurs

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Ivar Myklebust
avdelingsdirektør
Land- og friluftslivavdelingen

Morten Kjørstad
avdelingsdirektør
Statens naturoppsyn

Kopi til:

Alle kommuner med delegert forvaltningsmyndighet for verneområder

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder, 2020-2025

Innledning

Regjeringen vil bevare et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner, og en god forvaltning av verneområder er viktig for å kunne nå dette målet. Regjeringen ferdigstilte i 2019 Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene, og ett av tiltakene i planen er å oppdatere strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder innen 2021. Ifølge tildelingsbrevet til Miljødirektoratet for 2019 skal "Styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene og oppfølging av handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene" prioriteres. Tiltaksmidlene fordeles på bakgrunn av dagens trusselbilde og har som formål å ivareta, samt forbedre tilstanden i verneområdene. Midlene prioriteres derfor til tiltak som virker avbøtende på negative påvirkningsfaktorer der verneverdiene er truet.

Klimaendringene kan forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i verneområdene og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I tillegg bør forvaltningen av verneområder nå ta ekstra hensyn til klimaeffekter i planlegging av tiltak. Skjøtselstiltak, som fjerning av fremmede arter, må for eksempel antas å øke i omfang som følge av klimaendringene, og planlegging av tilretteleggingstiltak som etablering av stier og broer, må ta høyde for økte nedbørsmengder med påfølgende flom- og rasfare.

Tiltaksposten – Statsbudsjettets kap./post 1420.31

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområde, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I statsbudsjettet for 2019 (Prop.1S (2018-2019) står følgende:

"Midlane går til tiltak som er naudsynte for å ta vare på verneverdiene, inkludert utgreiingar som er naudsynte før tiltak, informasjonstiltak og skjøtels- og tilretteleggingstiltak. Tilretteleggingstiltaka omfattar opparbeiding av stigar, klopping og merking for å betre tilgjenge i verneområda og samstundes styre ferdsla i og rundt sårbar natur i verneområda. Midlane nyttast òg til informasjonstiltak i alle typar av verneområde i samband med ny merkevarer for Noregs nasjonalparker og til utarbeiding av besøksstrategiar for nasjonalparker og andre verneområde med store besøkstal eller særskilde utfordringar. Alle tiltak skal vere i tråd med godkjent forvaltings-/skjøtelsplan for verneområda og andre relevante styringsdokument."

Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene. Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører. Drift og vedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l.) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene.

For å kunne ivareta verneverdiene innenfor verneområder, vil det av og til være nødvendig å gjennomføre tiltak også utenfor verneområdene. Dette betinger samarbeid og avtale med grunneiere. Et eksempel på et slikt tiltak er når uttak av fremmede arter innenfor og utenfor vernegrensene må sees i sammenheng for at tiltaket skal få optimal effekt.

For å oppnå en god forvaltning av verneområder, kan det være nødvendig med generelle naturkartlegginger, sårbarhetsvurderinger, brukerundersøkelser, utarbeidelse av forvaltnings- og skjøtelsplaner, overvåking og

utarbeidelse av nettsider o.a. Slike tiltak finansieres ikke over kap./post 1420.31, men over andre budsjettposter.

Forutsetning for tildeling av midler

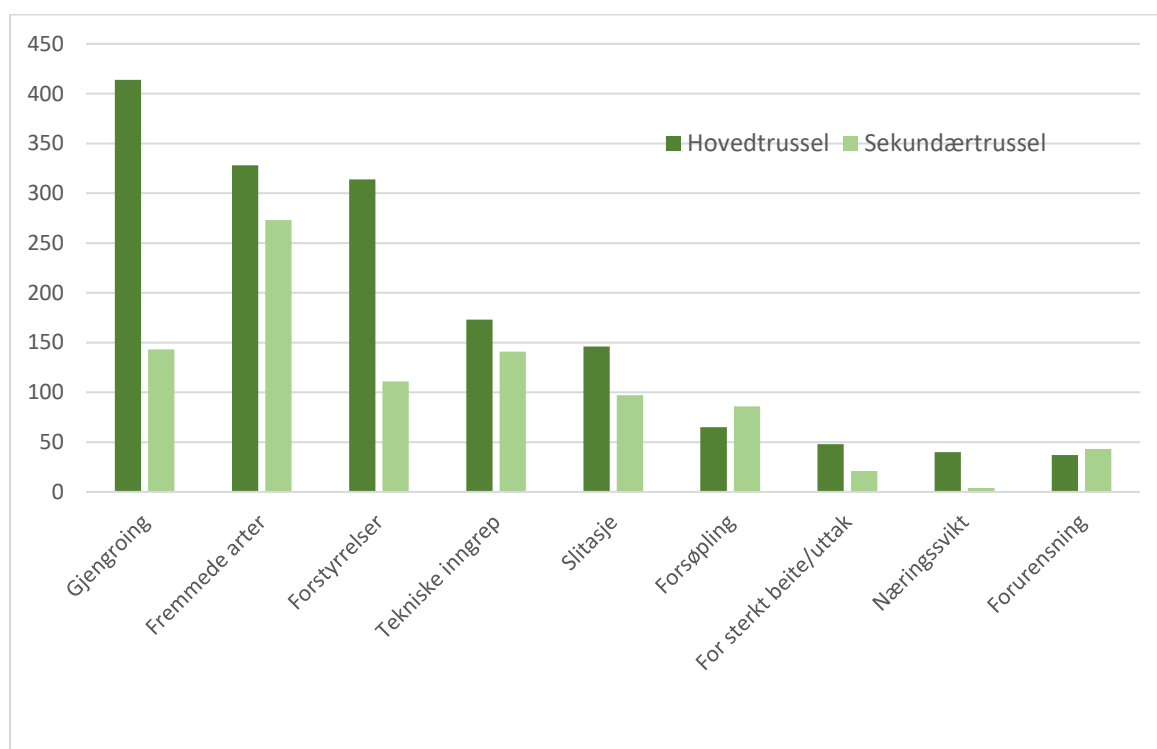
Tiltak skal være forankret i en skjøtels- eller forvaltningsplan, en besøksstrategi for området eller andre relevante styringsdokumenter.

I forkant av innmeldingen må formaliteter rundt tiltaket være avklart, som planavklaringer og innhenting av nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltaket. I tillegg må eierforhold og tilsyns-/drift- og vedlikeholdsavtaler være avklart.

I Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene er det presisert at "For større installasjoner som fugletårn mv. er det krav om en betydelig samfinansiering fra andre for å kunne prioritere tiltaket. Videre må eierforholdet og vedlikeholdsansvaret avklares på forhånd."

Prioriteringer ved bruk av midler til tiltak i verneområder

Klima – og miljødepartementet har bedt om en styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene. Bedring av tilstanden i verneområder, slik at antall truede verneområder reduseres, vil derfor ha fokus. De største negative påvirkningsfaktorene er gjengroing, fremmede arter, forstyrrelse av dyrelivet, tekniske inngrep og slitasje på vegetasjon, figur 1.

Figur 1. Trusselfaktorer i verneområder pr 31.12.2017

Ved fordeling av midler til skjøtsel og besøksforvaltning, skal tiltakene som gir størst positiv effekt på tilstanden og som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer prioriteres.

Etablerte skjøtselstiltak i naturtyper som krever kontinuerlig skjøtsel for å opprettholde god tilstand (løpende

skjøtsel), skal prioriteres høyere enn nye, større prosjekter. Det finnes likevel tilfeller der strakstiltak bør prioriteres. Dette gjelder f.eks. der det oppdages nye forekomster av fremmede arter med stort spredningspotensiale og der trua arter eller naturtyper står i fare for å gå tapt. Et annet eksempel kan være sikkerhetstiltak knyttet til besøksforvaltningen.

I verneområder der verneformålet trues av manglende skjøtselstiltak, og der det er behov for oppstart av tiltak umiddelbart, vil slike tiltak prioriteres foran besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet. Tiltak for å styrke besøksforvaltningen kan eventuelt gå parallelt med nødvendige skjøtselstiltak.

Et delmål med budsjettposten er å tilrettelegge for de besøkende med informasjon i tråd med merkevaren Norges nasjonalparker. I enkelte verneområder er det ikke ønskelig med økt ferdsel av hensyn til verneverdiene. I slike områder er likevel god, oppdatert informasjon i tråd med merkevaren viktig.

Målet med forvaltningen av verneområdene er å redusere truslene mot verneverdiene og å ønske folk velkommen inn for gode naturopplevelser.

Strategien vår for å nå dette målet, vil være å prioritere tiltak som innretter seg mot en bedret tilstand i verneområdene. Dette vil være tiltak som innrettes mot trusselfaktorene for de aktuelle områdene, og slike tiltak kan være både skjøtselstiltak og tilretteleggingstiltak. For å sikre en god opplevelse for besøkende, vil vi følge opp tiltak som er fremmet i besøksstrategier, og inkludert er bruk av merkevaren Norges nasjonalparker.

Prioriteringer ved bruk av tiltaksmidler:

1. Tiltak som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer knyttet til trusselbildet. Ramsar-områder og truede naturtyper prioriteres høyest blant disse tiltakene
2. Løpende skjøtselstiltak
3. Vedlikehold av eksisterende tilrettelegging
4. Bruk av merkevaren Norges nasjonalparker i verneområder med høyt besøkstrykk
5. Bruk av merkevaren i øvrige verneområder
6. Besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet (slik som fugletårn mm.)

Finansiering av større tilretteleggingstiltak

Midler til opprettelse av installasjoner som informasjonspunkt, toalettbygg og parkeringsplasser i tilknytning til verneområder, må være forankret i en godkjent besøksstrategi for å kunne bli prioritert. Tiltaksmidler kan brukes til (primært å delfinansiere) gjennomføring av denne typen tilrettelegging, og søknader til slike anlegg skal være godt begrunnet med bl.a. informasjon om besøkstall og eksisterende bruk av området.

Tilrettelegging etter universell utforming i verneområder

Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder. I verneforskriftene er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og de har som den klare hovedregel ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i nml. § 48 første ledd, første alternativ, vil sjelden kunne anvendes da universell utforming medfører terrenginngrep som strider mot verneformålet og påvirker verneverdiene. Hvorvidt et omsøkt tiltak er i konflikt med forskriften må vurderes i det enkelte tilfellet.

Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområder bør forvaltningsmyndighet være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep.

På denne bakgrunnen vil det være høy terskel for tildeling av midler utover det som kan defineres som "enkel tilrettelegging" i verneområder.

Kulturminner i verneområder

Kulturminner er en del av verneformålet i de aller fleste nasjonalparker og i enkelte andre verneområder. Ansvar for oppfølging og ivaretagelse av kulturminner ligger hos kulturminnemyndighetene. Det er egne poster på statsbudsjettet for forvaltning av kulturminner, og tiltaksmidler prioriteres vanligvis ikke til dette formålet. Skjøtsel av enkelte kulturminner, slik som steingjerder, gravrøyser og fangstsystemer, kan likevel vurderes prioritert for samfinansiering med kulturminnemyndigheten. Eksempler på tiltak som *ikke* finansieres av tiltaksmidler eller driftsmidler er vedlikehold av bygninger i verneområder. Ansvar for finansiering av vedlikehold og drift av bygninger ligger hos eier.

ENKELT NOTAT - FESTEANORDNING VERNESKILT

Seksjon for naturbruk, SNO mars 2017.

Alle foto: SNO.

Bakgrunn:

Det er inngått ny rammeavtale for kjøp av verneskilt ("løveskilt") og underskilt. Skiltene gir informasjon om hva slags vernekategori som ligger til grunn for vernet. Disse skiltene skal festes på en stang e.l. Det brukes i dag forskjellige løsninger knyttet til festingen av verneskiltene, og dette korte notatet beskriver de ulike alternativene. Verneskiltene blir brukt for å markere hvor vernet starter, og de blir satt opp så nært vernegrensa som mulig. I tillegg brukes underskilt som gir kortfattet informasjon om atferdsmessige begrensninger slik som båndtvang, ilandstigningsforbud o.l.

De mest brukte festeanordningene er:

- profilerte aluminiumstenger
- stålstenger (rustfrie eller syrefaste)
- impregnerte gjerdestolper.

Foto: Aluminiumstang

Aluminiumstenger:

Dette har hittil vært den mest brukte løsningen for innfesting av verneskiltene, også fordi samme leverandør produserte både skilt og stenger. Vi har nå skiftet leverandør, og den nye leverer ikke aluminiumstenger. **Det er derfor usikkerhet knyttet til framtidig produksjon av slike**

aluminiumstenger, og denne veilederen tar derfor sikte på bruk av de stengene som allerede er innkjøpt.

Stengene er tilpasset innfestningen av verneskiltene og har samme brunfarge som platene skiltet er limt på. Det leveres også spyd, stabilisator og topphette som er tilpasset stengene. Det er enkelt å feste underskilt på stengene, siden de leveres med et spor der flere skilt kan monteres under hverandre. Det er lett å tilpasse lengden ved bruk av baufil eller vinkelsliper. Bildet nedenfor viser også en medfølgende stabilisator som skrues på stolpen for å få den mer stabil i myr eller løsmasser. Ved festing i stein eller fjell må det bores et hull og fylles litt sement for å få festet den. Selve aluminiumstanga er 34 mm bred, men ikke rund slik at den ikke fyller hele hullet ved festing i fjell. Bruk 35 mm steinbor for å lage hull, gjerne 10 cm dypt.

Et annet alternativ er bruk av et s.k. fjellanker. Dette er en hylse i syrefast stål som er påsveiset et 20 mm jern. Aluminiumstanga er festet i fjellankeret med unbraco skruer. Poenget er at man da kan klare seg med et mindre bor og at man ikke trenger bore nytt hull dersom stanga må skiftes ut.

Foto: Aluminiumstang med spyd, stabilisator og hette.

Skilt skrues fast på stangen med egne spesialtilpassa skruer, og det er mulig å feste flere skilt under hverandre. Over tid har slike stenger festet til fjell eller stein en tendens å løsne, på grunn av frost og regn. I myr har aluminiumstengene en tendens til å bli skjeve på grunn av vind eller snø. I tillegg er de lett å bøye og ødelegge dersom noen ønsker det. Bruk av aluminiumstenger krever årlig tilsyn og vedlikehold for å rette opp skjeve skilt.

Aluminiumstang festet til fjellanker.

Stålstenger:

Dersom man velger stålstenger, må man bruke rustfritt stål i innlandet, mens man ved kysten må vurdere å bruke syrefast stål. Ved innfesting i stein borer man et hull og slår stolpen ned i hullet. Hullet bores med et steinbor med samme diameter som stanga. Det er vanlig å bruke stålstenger med en diameter på ca 22 mm, noe som gjør dem nærmest umulig å bøye. Det er lett å justere lengden på en stålstang ved bruk av vinkelsliper mens baufil ikke er å anbefale. Stanga er ikke mulig å

flytte etter at den er slått ned i steinen. Stålstenger må bestilles med hull med riktig avstand i forhold til hullene i skiltene som skal festes. Verneskiltene har en avstand mellom hullene på 187 mm (senter/senter) og hullene har en diameter på 7 mm. Stanga bør gå ca 3 cm over kanten på skiltet. Det er svært vanskelig å selv skulle bore hull i ei stålstang, og vi anbefaler derfor at stålstengene bestilles med forhåndsborede hull for det antall skilt som skal festes til stanga. Dersom flere skilt skal festes til samme stang, anbefaler vi en avstand på 10 mm mellom skiltene.

Stålstenger er ikke egnet til bruk i myr eller våtmark. I løsmasser må det sveises på et sperrestag for å unngå at de kan bli dratt opp. En stålstang veier 3-4 ganger mer enn en aluminiumstang, men krever ikke tilsyn hvert år. Dette er en type stenger man kan bestille lokalt, for å unngå høye fraktkostnader.

Gjerdestolper:

Impregnerte gjerdestolper brukes ofte i myrområder og langs vassdrag og de framstår greit f.eks. i et kulturlandskap. Det er vanlig å bruke stolper med en diameter på ca 80 mm. Impregnerte stolper bør ikke brukes i store åpne villmarkspregede områder. De er lette å justere dersom is eller vann har flyttet på dem, og vi anbefaler årlig tilsyn. Det er lett å feste flere skilt på samme stolpe, og det er vanlig å bruke s.k. franske treskruer til å feste skiltene til stolpene. Skilt og stolpe er ikke tilpasset hverandre. Impregnerte gjerdestolper har vanligvis en levetid på flere 10-år.

Vurdering:

	Type	Vekt	Pris uten mva	Stabilitet
Aluminiumstang	150 cm mm lang	Ca 1,0 kg	193 kr uten spyd 295 kr med spyd 74 kr stabilisator 12 kr topphette 300 kr fjellanker	Dårlig
Stålstang	120 cm lang 22mm tykkelse	Ca 3,7 kg	195 kr med hull til skilt.	God ved festing i stein
Gjerdestolpe	8 cm X 175 cm	Ca 3,0 kg	40 kr	Middels

Prisene er fra 2016.

I eksemplene ovenfor er aluminiumstengene kjøpt hos Fogn aluminium (post@fogn-aluminium.no), stålstengene hos Hagens vevrammer (erling@hagensvevrammer.no), Lillehammer og gjerdestolpene

hos Bygger'n Sør-Fron. Det er pr i dag ingen produsenter av fjellanker, og prisen her er erfaringstall. Prisene for øvrig vil variere mellom leverandører og i forhold til kvantum.

Konklusjon:

- I myr og langs vassdrag er impregnerte gjerdestolper egnet som festeanordning. I tillegg er de egnet inn mot innmark og gjerder og der vernegrensen går i et teknisk anlegg som et gjerde. Dagens impregneringsmetoder gir ikke avrenning og er svært naturvennlige sammenlignet med tidligere. Gjerdestolper er imidlertid tunge å bære med seg.
- Ved innfesting i stein og der det er stor trafikk fra folk eller husdyr og/eller fare for store fysiske påkjenninger (bølger, vind ras o.l.) bør det velges stålstang (22mm) med forhåndsborede hull.
- Aluminiumstengene er lette å bøye og krever ofte tilsyn. Dette er den dyreste løsningen, men kan med fordel brukes der hvor de er lite utsatt for ytre påvirkning eller man f.eks. må bære med seg stengene på ryggen. Det er usikkert hvorvidt disse stengene vil være tilgjengelig for bestilling framover.

